

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jolana Typltová

SOUČASNÉ TRENDY EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKU

Bakalářská práce

Praha 2008

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Vít Jančák, Ph.D.

Obsah

1. Úvod.....	4-5
2. Metodika.....	6-9
2.1 Definice základních pojmů.....	6
2.2 Shrnutí literatury.....	8
2.3 Vlastní metody.....	9
3. Ekologické zemědělství v Česku.....	10-18
3.1 Počátky ekologického zemědělství ve světě.....	10
3.2 Počátky ekologického zemědělství a legislativní zaštitění v Česku.....	14
4. Současné trendy bioproduktů v Česku.....	18-26
4.1 Současné trendy biofarem v Česku.....	18
4.2 Současné trendy bioprodukce v Česku.....	20
4.3 Současné trendy spotřebitelů v Česku.....	25
5. Organizace a hnutí podporující biovýrobky.....	27-28
5.1 Projekt BIO do škol.....	27
5.2 Biokluby.....	28
6. Analýza SWOT.....	29-31
7. Závěr.....	32-34
8. Seznam použité literatury.....	35-38
Přílohy.....

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje současným trendům a tendencím v ekologickém zemědělství. V práci se snažím popsat aktuální situaci ekologického hospodaření v Česku. Zaměřuji se na produkci biovýrobků, na ekofarmy, ale i na historii a legislativu ekologického zemědělství. Svou práci se snažím také obohatit o související tabulky, grafy a obrázky. Do práce jsem také zahrнула údaje týkající se členských států EU. Porovnání českých ukazatelů s ukazateli ostatních států EU mi pomohlo získat přehled o situaci ekologického zemědělství v rámci Unie. Téma ekologického zemědělství je natolik obsáhlé, že jsem se snažila pouze nastínit různé možnosti využití kvality BIO. Práce je dále zaměřena na spotřebitelské chování lidí, zda a jak často si kupují výrobek s označením BIO. Jaké mají představy o ekologickém zemědělství a o produktech BIO. V poslední kapitole jsem shrnula pomocí analýzy SWOT podstatné závěry ekologického zemědělství, kde jsem nastínila i možnosti dalšího vývoje.

Klíčová slova: BIO, ekologické zemědělství, spotřebitel

Abstract

This thesis focuses on the topic of organic agriculture in the Czech Republic. The main objective of this thesis is to find out actual temper and habitude of czech organic agriculture. The thesis turns to a production organic food, organic farms, and but also history and legislation too. Thesis is following by related tables, grafs and pictures. To thesis is cover up dates the other members of EU. The compering these dates is helpful for information about organic agriculture in the EU. Next folloving thing is consumer's behaviour. How many times they are buy organic production? What sort of imaginings have they got? A lot of dates are summary with SWOT analyssis.

Key words: BIO, organic agriculture, consumer

1. Úvod

Potraviny jsou součástí našeho života, z nich čerpáme energii, která je nezbytná pro naše další působení. Lidé dnes mají jiné požadavky než měli před deseti, dvaceti lety. Již pominuly doby, kdy poptávka byla vyšší než nabídka a o některých potravinách jsme si mohli jen nechat zdát. Moderní doba nabízí širokou škálu potravin a záleží jen na nás, jaký výrobek si zvolíme. Můžeme si vybrat, ve kterém obchodu budeme nakupovat, množství produktů, které si koupíme, a také místo a čas jejich konzumace. Trh nám v současnosti nabízí nepřehledné množství potravin. Žijeme v době, kdy nejíme z pouhé biologické potřeby, ale kdy si na jídle zároveň i pochutnáváme. Současně se z pouhého rituálu během dne stává i společenskou událostí.

V souvislosti s tempem dnešní doby taktéž vzrůstá obliba stravování v rychlých občerstveních. Bohužel se stále více setkáváme s různými alergiemi na potraviny, které jsou způsobeny škodlivými látkami z ovzduší a z pesticidů, které obsahují. V obchodech často vybíráme lacinější výrobky obsahující látky, které náš organismus nezvládá zpracovávat. Zemědělská půda je umělými hnojivy a chemickými prostředky přetížena, což má špatný vliv nejen na zdraví člověka, ale i na životní prostředí a krajinu jako takovou. Je proto více než nutností, abychom se nad tímto problémem zamysleli a snažili se ho co nejrychleji odstranit. Jedním z řešení je právě ekologické zemědělství a jeho produkty.

Na českém trhu je dnes k dostání téměř 3000 biopotravin. Od vajíček, mléka, mléčných výrobků a sýrů přes ovoce, ovocné šťávy, zeleninu, koření, cereální výrobky, těstoviny, mouky, čaje, kávu, víno až po maso a masné výrobky. Bioprodukty již nejsou jen doménou specializovaných obchodů, ve většině supermarketů se můžeme v současné době setkat s celou řadou výrobků s označením BIO. V následujících letech je téměř jisté, že se počet těchto výrobků bude zvyšovat, neboť poptávka po potravinách, které neobsahují žádné umělé látky ani chemikálie, neustále roste. Je to především díky snaze lidí zdravěji žít a vyznávat lepší životní styl.

Po vstupu Česka do EU se objevily nové možnosti způsobu využití půdy a hospodaření s ohledem na životní prostředí. Na trhu se začaly objevovat nové produkty z ekologického zemědělství, rozšířil se sortiment v obchodních řetězcích a lidé začali více vnímat své prostředí. Proto je cílem mé bakalářské práce seznámit čtenáře se současnou situací ekologického zemědělství v Česku.

Současně se snažím ve své práci zamyslet nad těmito otázkami:

1. Jaké jsou hlavní důvody konzumace bioproduktů?
2. Jaká je finanční dostupnost těchto výrobků?
3. Z jakých finančních dotací mohou ekologičtí farmáři čerpat?
4. Jaké změny nastaly v ekologickém zemědělství po vstupu Česka do EU?

Ve své práci nejprve čtenáře seznámím s teoretickým rámcem, který se týká ekologického zemědělství. Následuje historický vývoj ekologického zemědělství, vývoj ekologického hospodaření v Česku a legislativní rámec. Druhá část práce je zaměřena na současné trendy bioproduktů v Česku. V této kapitole se podrobněji zabývám ekofarmami, bioprodukty a spotřebitelským chováním. Další kapitola je věnována organizacím, spolkům a inovačním programům podporující ekologické zemědělství. V kapitole 6 shrnuji poznatky ekologického zemědělství v analýze SWOT, kde se pokouším navrhnout možnosti dalšího vývoje. V závěru práce shrnuji potřebné informace a zkušenosti s bioprodukcí.

2. Metodika

2.1 Definice základních pojmů

Ekologická farma (též ekofarma či biofarma) je samostatná, uzavřená hospodářská jednotka. Zemědělský podnikatel nemusí provozovat ekologické zemědělství na všech pozemcích, které vlastní nebo užívá, musí ale pro ekofarmu vyčlenit a jednoznačně určit základní výrobní prostředky. Od konvenčních pozemků tak musí být jednoznačně odděleny pozemky, hospodářské budovy, zemědělská mechanizace, hospodářská zvířata, které slouží k ekologickému zemědělství. Odděleno musí být také účetnictví. Cílem jednoznačného vymezení ekofarmy je průkazné oddělení ekologického hospodaření od konvenční zemědělské činnosti a jasná identifikace činnosti ekologického zemědělce v krajině při produkci bioproduktů, a to především z hlediska kontroly dodržování podmínek zákona a nařízení, a důvěry spotřebitelů v ekologické zemědělství.¹

Od roku 2006 zákon dává za povinnost osobám, jenž chtějí podnikat v ekologickém zemědělství, zaregistrovat se u Ministerstva zemědělství ČR (MZe). Aby registrace proběhla úspěšně je nutné kontaktovat Kontrolu ekologického zemědělství (KEZ). KEZ provádí vstupní prohlídku, která prověřuje schopnost podniku přejít na ekologický způsob hospodaření. Po schválení orgánem KEZ následuje žádost o registraci na MZe, na žádost o registraci se vylepuje kolek v hodnotě 1000Kč. K datu o doručení žádosti o registraci MZe začíná přechodné období. K tomuto datu provede KEZ odsouhlasení přihlašovaných půdních bloků (audit) evidovaných v Registru půdy – LPIS (Land Parcel Identification System), které je nezbytné pro možnost získání dotací MZe.²

Bioprodukty a biopotraviny certifikuje buď samo ministerstvo nebo organizace, která je k tomu ministerstvem pověřená (Kontrola ekologického zemědělství (KEZ), česká pobočka německé firmy ABCERT a Biokont CZ). Certifikát má platnost vždy jen 12 měsíců od vystavení.

Osobou podnikající v ekologickém zemědělství je *ekologický zemědělec*, výrobce biopotravin, obchodník s biopotravinami, výrobce biokrmiv a dodavatel biosiv a biosadby.³

¹ Kontrola ekologického zemědělství – http://www.kez.cz/1/zakladni/uplne_zneni_s_kom_vyhlaska_konecne_zneni_.pdf

² Kontrola ekologického zemědělství – <http://www.kez.cz/main.php?pageid=229>

³ Síť vzdělávacích a poradenských středisek Zdravá krajina - <http://www.zdravakrajina.cz/poradna.shtml?x=524>

Ekologický chovatel včel může ale nemusí být ekologickým zemědělcem nemusí mít ani ekofarmu. Stačí aby choval včely na území velkých ekofarech nebo na území Chráněných krajinných oblastí a Národních parků.⁴

Základem pro *ekologické zemědělství* je zdravá půda. Tato půda je udržována organickými hnojivy, pestrými osevními postupy a šetrným zpracováním půdy. Součástí ekologického hospodaření je střídání plodin na poli, díky němuž je pak krajina mnohotvárná a rostliny jsou odolnější proti chorobám a škůdcům. Ekologické zemědělství se navíc zříká používání umělých hnojiv, pesticidů, herbicidů a různých jiných syntetických prostředků.

Nejen u rostlin, ale i u zvířat je třeba dbát na čistě přírodní zacházení. Ekologická farma chová jen tolik hospodářských zvířat, kolik je schopna uživit vlastní produkcí krmiv. Zvířata jsou krmena převážně biokrmivy. Každé ze zvířat je chováno v dostatečném prostoru a je mu umožněn každodenní výběh. Masové chovy zvířat jsou tedy na ekofarmách vyloučeny. Na biofarmách je zakázáno použití genového inženýrství a jakýchkoliv jiných genetických či hormonálních úprav.

Cílem ekofarech je pracovat v co nejvíce uzavřených cyklech koloběhu látek, využívat místní zdroje a minimalizovat ztráty. Hlavním principem je biologický koloběh.⁵

zdravá půda => zdravé rostliny => zdravá zvířata => zdravé potraviny => zdraví lidé => nenarušená krajina.⁵

Bioprodukt je jakákoliv surovina rostlinného nebo živočišného původu pocházející z ekofarmy. Bioproduktem je také hospodářské zvíře. Jako bioprodukt lze tak certifikovat nejenom suroviny pro výrobu biopotravin, ale také zástavová zvířata, chovná zvířata nebo suroviny pro nepotravinářské využití (např. vlna, přadný len). Lze mezi ně zařadit i biokrmiva, bioosiva a biosadbu.⁶

Podle zákona EZ č. 242/2000 Sb. jsou *biovýrobky* takové produkty ekologického zemědělství, které dávají záruku, že pěstování, chov a zpracování probíhá bez herbicidů a pesticidů, syntetických minerálních hnojiv, klecí a roštů, týrání zvířat, stimulantů růstu, genových manipulací, hormonální stimulace, konzervačních látek

⁴ Ústav zemědělských a potravinářských informací - <http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=26&typ=1&val=16773&ids=0>

⁵ Vendula Sachrová seminární práce - st.vse.cz/~XSACV02/seminarka.doc

⁶ Mendelova lesnická a zemědělská univerzita v Brně - old.mendelu.cz/~opr/kestazeni/ez_pecf/cviceni2.pdf

a zlepšovadel chuti, barvy, vůně a konzistence. *Biopotraviny* jsou pak produkty hospodaření, které je šetrnější k lidem, primárně k našemu zdraví, ke zvířatům i rostlinám a k přírodě, tedy k životu jako takovému.⁷

2.2 Shrnutí literatury

Pro svou bakalářskou práci jsem měla možnost čerpat z nepřeberného množství odborné literatury. Postupně jsem se zaměřila na literaturu zabývající se ekologickým zemědělstvím, na literaturu zaměřenou na bioprodukty, ale i na odborné články a časopisy.

Literatura týkající se ekologického zemědělství, se objevuje již na počátku minulého století. Jednou z prvních prací zabývající se alternativními směry v zemědělství je kniha *Zemědělský kurz* rakouského filosofa Rudolfa Steinera. Rudolf Steiner ve svém díle vysvětlil základní principy fungování ekologického zemědělství.

Základem tzv. organického zemědělství se stal *Agricultural Testament* z roku 1940 od Alberta Howarda. Z těchto základních myšlenek vychází i další teoretické práce, které tyto myšlenky dále rozvíjejí. Jedná se například o díla autorů E. De Sergio (2001), S. Wildfeuer (1995) a R. Hradila (2000).

Současná literatura zabývající se otázkou alternativního zemědělství je značně obsahově omezená. K výjimce patří výzkumné práce C. Fostera a N. Lampkina (2000) z Welsh Institute of Rural Studies, G. Le Guilla a A. Scharpé (2001). Obsahem těchto publikací jsou především možné hrozby ekologického zemědělství, způsob financování a rozvoje ekologického zemědělství, podpora malým „eko“ podnikatelům, důvody pro organické zemědělství, návrhy řešení do budoucna. Publikace jsou navíc obohaceny o ukazatele, které nastiňují situaci v jednotlivých státech Evropské unie.

Česká literatura se ekologickým zemědělstvím zabývá jen okrajově. Ve svých studiích se zaměřuje spíše na technologické postupy, než na otázku životního prostředí. Ke vhodnosti jednotlivých odrůd k ekologickému zemědělství se ve svých pracích vyjadřuje J. Moudrý (1999) a R. Hradil (2000).

Nedílnou součástí mé práce byly i internetové zdroje, bez kterých by byla práce ochuzena a aktuální informace či názory spotřebitelů a ekofarmářů. Cenným zdrojem pro statistické údaje mi byly především webové stránky Českého statistického úřadu (ČSÚ), organizace Kontroly ekologického zemědělství (KEZ) a Ministerstva

⁷ Síť ekologických poraden STEP - <http://www.ekoporadna.cz/pdf/cz/etickykonzumpotravin.pdf>

zemědělství. Ze zahraničních internetových zdrojů jsem využila stránek evropského statistického úřadu Eurostatu. Přínosem mi byly i webové stránky ostatních subjektů a organizací zabývající se tematikou ekologického zemědělství.

Odborná literatura zabývající se podrobně otázkou bioproduktů není tak početná. Otázkou bioproduktů se zabývají podrobněji některé organizace na svých webových stránkách (např. PRO-BIO). Některé diplomové práce studentů zemědělských univerzit či kateder přírodovědeckých fakult doplňují odbornou literaturu o cená dotazníková a terénní šetření. Za velice zdařilou bych označila diplomovou práci M. Maškové (2002), která se (podobně jako já ve své bakalářské práci) zabývá ekologickým zemědělstvím v Česku. Řeší zde příčiny rozvoje ekologického zemědělství, snaží se najít hlavní faktory prostorového rozmístění ekologického zemědělství a limitující faktory ekologických farmářů. Její práce je navíc obohacena o dotazníkové šetření, které uskutečnila na ekologických farmách. Další zajímavou diplomovou prací je Ekologické zemědělství očima farmářů od L. Zagaty (2007), který problematiku ekologického zemědělství řeší spíše ze sociologického hlediska. Tato práce je velice čtivá, bohužel se ekologickým zemědělstvím, z hlediska geografie, zabývá jen okrajově. Zdařilou bakalářskou prací je i Ekologické zemědělství v České republice od H. Hájkové (2005), ve které se studentka zabývá vývojem ekologického zemědělství na našem území.

2.3 Vlastní metody

Nejdříve jsem si udělala rešerši dostupné literatury a snažila se dostat k co nejvíce zdrojům týkající se ekologického zemědělství. Zkoumala jsem obecnou literaturu zabývající se novými formami zemědělství, vývojem ekologického zemědělství a nakonec jsem se zabývala tematikou bioprodukce. Nahlédla jsem i do odborných časopisů a sborníků, které jsou k dispozici v geografické knihovně na Albertově. Z těchto zdrojů jsem se snažila pro svou práci vybrat to nejpodstatnější a nejzajímavější.

Následně jsem se zabývala dostupnými statistickými údaji, které jsem hledala převážně na internetu. Ukazatele, které jsem objevila na webových stránkách, jsem se snažila nejlépe vyjádřit pomocí přehledných tabulek a grafů. Hodnoty jsou vyjádřeny za Česko a pro srovnání jsem k nim přidala i údaje za členské státy EU-25. K doplnění práce jsem přidala ještě obrázkovou přílohu, která má za úkol představit ekologické zemědělství z neformální stránky.

3. Ekologické zemědělství v Česku

3.1 Počátky ekologického zemědělství ve světě

Za zakladatele ekologického zemědělství je považováno Rakousko. Roku 1924 zde byl vytvořen nový filozofický směr hospodaření (později také znám jako biologicko-dynamický či biodynamický), jeho hlavní myšlenku vyslovil rakouský polyhistorik Rudolf Steiner. Základní principy ekologického zemědělství Steiner definoval v díle Zemědělský kurz, kde byly nejen vysvětleny základní principy fungování organického zemědělství, ale je zde brán i ohled na duchovní přístup.

První hnutí zabývající se biozemědělstvím a myšlenkou bioproduktů bylo vytvořeno ve 30. letech ve Švýcarsku. Současně v této době dozrávaly myšlenky nových koncepcí bioproduktů i v Anglii, jejichž hlavními představiteli byli Albert Howard a Eva Balfour. V této koncepci byl brán zřetel především na zdravou půdu, správné zacházení se zvířaty a vztah člověka k přírodě a k vlastnímu zdraví.

Ve 40. letech se myšlenky ekologického hospodaření rozšířily i do Francie, Holandska a USA. Poté se postupně, ve větší či menší míře, šířily i do ostatních států světa. Největší nárůst zastánců biozemědělství byl však zaznamenán v období 70. a 80. let, kdy vznikaly různé organizace zabývající se životním prostředím a právem zvířat.

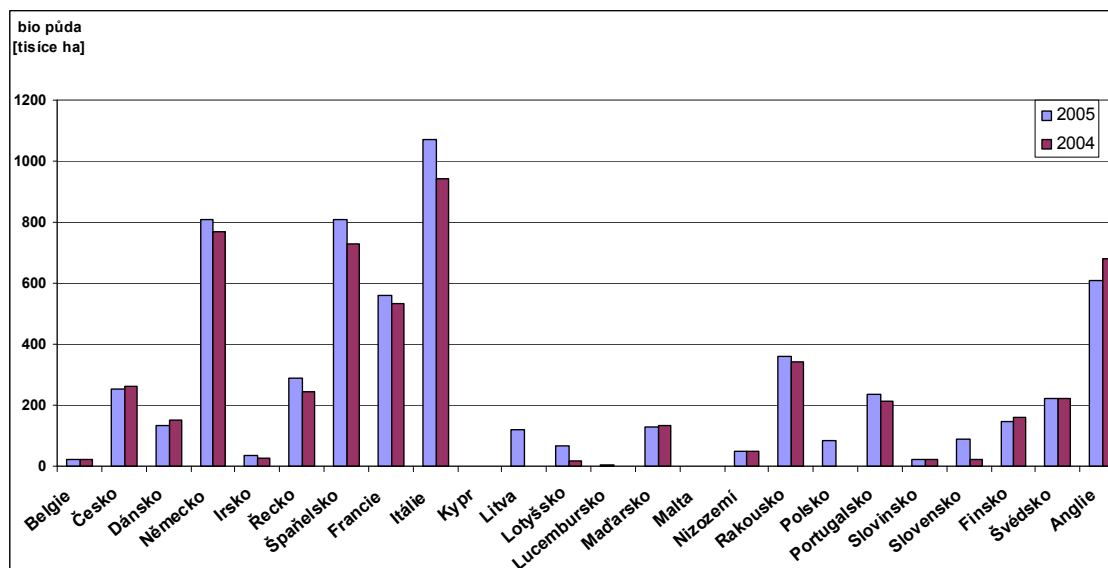
Zemědělská politika byla dříve spíše zaměřena na neustálé zvyšování produkce a snahu států dosáhnout soběstačnosti. Po dosažení potravinové samostatnosti Evropy v 80. letech, vstoupily do popředí další cíle. Kvalita produkce byla upřednostňována před kvantitou a pozornost byla přenesena na životní prostředí a zásady ochrany půdy. Státy tak získaly zcela nové možnosti růstu a podpory. Nové výrobní metody a zájem spotřebitelů získaly postupně na oblibě nejen ve většině evropských zemí, ale také v USA, Kanadě, Austrálii a Japonsku. Tlak požadavků spotřebitelů na zdravé výrobky stále narůstal a v řadě zemí se biovýrobky staly součástí denní spotřeby. Zásady ekologického zemědělství postupně pronikly i do právních předpisů a norem, mezi první země patří Rakousko, Francie, Austrálie a Japonsko. Vytvoření norem organického zemědělství umožnilo provádět certifikace ekologicky zemědělských podniků, kterými se ověřuje schopnost vyhovět právním předpisům. Největší počet certifikovaných podniků ekologického zemědělství můžeme nalézt v Itálii (koncem 90. let téměř 50 000 ekologických podnikatelů), Rakousku (koncem 90. let kolem 20 000 ekologických

podnikatelů), v Německu a ve Španělsku (roku 2000 certifikováno okolo 10 000 ekofarem).⁸

V porovnání s ostatními členy EU Česko v produkci biovýrobků mírně zaostává. Největší podíl ekologického zemědělství můžeme nalézt v Rakousku, kde je k biozemědělství využito 9 % (rok 2006) z celkové výměry zemědělsky obhospodařovaných ploch. Následují země jako Švédsko, Finsko, Dánsko, Itálie a Španělsko, jejichž hodnoty se pohybují kolem 6–7 %. Nadějně vypadají i Programy rozvoje ekologického zemědělství, oproti českým plánům jsou tyto programy ambicióznější a některé z nich dokonce počítají v budoucnu s hodnotami kolem 20 % ekologicky obhospodařovaných půd.

Na základě výzkumu Eurostatu z roku 2005 byly zveřejněny údaje o stavu ekologického zemědělství v jednotlivých členských státech EU. V tabulce nalezneme údaje o rozsahu ekologicky obdělávané zemědělské půdy a podílu členských států, o průměrné rozloze ekologických podniků ve srovnání s konvenčními (nebiopodniky). Z údajů lze usoudit, že míra rozšíření ekologického zemědělství je značně odlišná.

Graf 1: Rozsah půdy ekologického hospodaření ve státech EU-25, 2004-2005

Zdroj: EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>, 2007

Uvádím graf 1 pro ukázkou potenciálu jednotlivých členských zemí pro ekologické zemědělství, resp. na jakém rozsahu půdy hospodaří. Největší rozsah ekologické půdy

⁸ Zemědělská fakulta jihočeské univerzity - home.zf.jcu.cz/~kpicha/zbn/zbn/kapitola8g.doc

má Itálie, Francie, Německo, Anglie a Španělsko, tedy oblasti se značnou zemědělskou tradicí.

Jsem si vědoma, že tento graf nevypovídá o rozsahu ekologického zemědělství, neboť každý stát má jinou rozlohu, jiné podmínky pro zemědělství a data nejsou relativizována.

Tab.1.:Plocha ekologicky obdělávané půdy a průměrná výměra ekologických a konvenčních zemědělských podniků, 2005

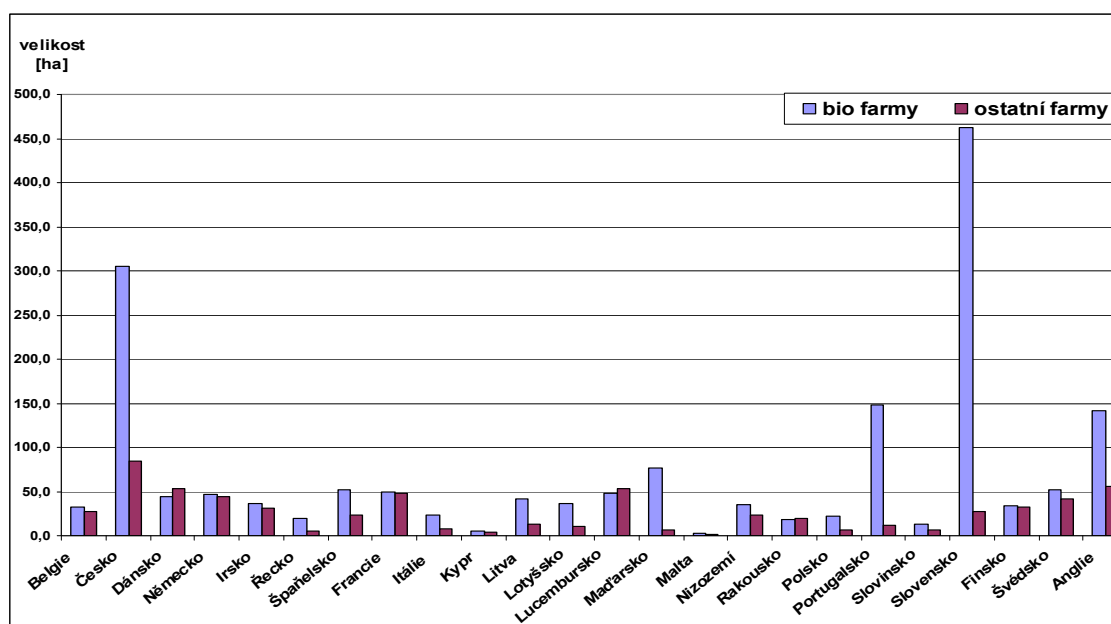
	Ekologicky obdělávaná půda			Průměrná výměra v ha na podnik	
	Zemědělská půda v ha	Změna v % (2005:2004)	% celkové zem. půdy	Ekologické podniky	Konvenční podniky
EU-25	6 115 465	+ 6	3,72	38,7	16,0
EU-15	5 350 604	+ 4	4,09	37,0	21,4
Belgie	22 994	- 3	1,66	31,9	26,9
Česko	254 982	- 3	7,07	305,4	84,2
Dánsko	134 129	- 13	4,95	44,2	53,7
Německo	807 406	+ 5	4,74	47,4	43,7
Irsko	34 912	+ 19	0,81	36,5	31,8
Řecko	288 737	+ 16	7,59	19,5	4,8
Španělsko	807 569	+ 10	3,14	51,5	23,0
Francie	560 838	+ 5	1,89	49,2	48,6
Itálie	1 069 462	+ 12	7,27	23,8	7,4
Kypr	1 698	+ 96	1,25	5,5	3,4
Litva	118 612	+ 354	4,18	35,8	11,0
Lotyšsko	64 544	+ 75	3,72	35,8	11,0
Lucembursko	3 158	...	2,45	37,8	52,7
Maďarsko	128 576	- 3	2,19	76,8	6,0
Malta	14	+ 1300	0,14	2,3	0,9
Nizozemsko	48 765	+ 1	2,53	35,4	23,5
Rakousko	360 369	+ 5	11,04	17,7	19,1
Polsko 2)	82 730	...	0,52	22,0	6,0
Portugalsko	233 458	+ 8	6,24	148,0	11,4
Slovinsko	23 499	+ 4	4,62	13,6	6,3
Slovensko	90 206	+ 76	4,65	462,6	27,4
Finsko	147 587	- 9	6,51	33,3	32,1
Švédsko	222 268	+ 1	7,36	52,4	42,1
Vel. Británie	608 952	- 12	3,58	142,1	55,6

Zdroj: EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>, 2007

Z deseti nově přistupujících států EU (2005) patří Česko k zemím s největším podílem ekologicky obdělávané půdy. Ze všech zemí EU-25 patří první místo Itálii, kterou následuje Španělsko, Německo a Velká Británie. Největší nárůst ekologicky

obhospodařované půdy v roce 2005 zaznamenala Malta a Litva, kde byl růst ekologického zemědělství mimořádně prudký. Další nárůst zaznamenaly především Irsko, Řecko, Španělsko a Itálie. Naopak největší pokles zaznamenalo Česko, Belgie, Dánsko, ale i Maďarsko, Finsko a Velká Británie.

Graf 2: Porovnání průměrných velikostí "bio" a klasických farem EU v roce 2005

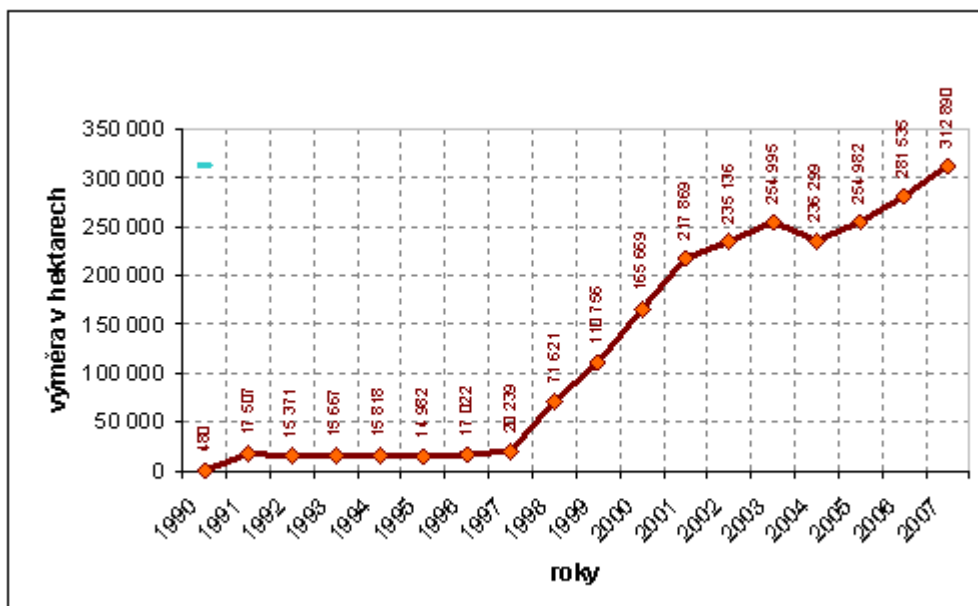
Zdroj: EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>, 2007

Graf 2 porovnává průměrné velikosti biofarem a klasických zemědělských farem. Nejvyšší průměrná velikost je zaznamenána u Slovenska, Česka, Portugalska a Anglie. Důvodem takto vysokých hodnot jsou vhodné přírodní podmínky, na většině území se nacházejí pastviny, které jsou ideální pro chov skotu. V Česku a Slovensku může být vyšší hodnota průměru také způsobena transformací velkých komplexů JZD a restitucí 90.letech.

3.2 Počátky ekologického zemědělství a legislativní zaštitění v Česku

Otevřené hranice, navázání užší spolupráce se západními státy a jiné příležitosti k nám zanesly nové formy zemědělství. Ekologické zemědělství se v České republice objevilo na počátku 90. let. V té době na našem území hospodařily jen tři biofarmy.

Graf 3: Výměra zemědělské půdy v ekologickém zemědělství, Česko 1990–2007

Zdroj: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE 81.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplne2007-final.doc.,

K největšímu nárůstu ekologicky obhospodařované plochy došlo mezi roky 1997-2003, a to především díky obnovení státní podpory ekologického zemědělství v roce 1998. Tato podpora byla realizována formou přímých dotací na základě nařízení vlády k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

Zatím co se rozloha zemědělské půdy v ekologickém zemědělství rok od roku zvyšuje, rozloha konvenční zemědělské půdy má opačnou tendenci. Je to logický důsledek toho, že je méně úrodná půda pro intenzivní zemědělství nahrazována trvalými travními porosty, na kterých se velmi často biodobytek.

Obr. 1: Ekofarma Borová v CHKO Blanský les, 2004

Zdroj: Magazín Bio, www.biospotrebitel.sk/clanok/494-bartakov-hrn, 2008

Obr 2: Ekologická farma v Nenačovicích, 2005

Zdroj: Magazín Bio, <http://www.biospotrebitel.sk/clanok/1337-ocenenie-bartakov-hrmiec-za-rok-2006-ziskava-ekofarma-country-life.htm>, 2008

Ekologicky šetrné výrobky, čili bioprodukty, jsou důležité především z hlediska šetrného chování k životnímu prostředí. Důležitými aspekty pro konzumaci biopotravin je nulový podíl umělých barviv a pěstování plodin bez chemických přísad. Koupě bioproduktu není tedy jen obyčejnou koupí, ale i hlubší úvahou nad životním prostředím, přinášíme tím nejen vlastní užitek, ale i prospěch společnosti.⁹

V Česku dochází v současné době k rozvoji ekologicky šetrného zemědělství. Jedním z hlavních důvodů rozvoje tohoto zemědělství je vstup Česka do EU (2004).

⁹Ministerstvo zemědělství, www.mze.cz/attachments/zelena_zprava_za_rok_2003.pdf

Se vstupem Česka do EU se zvýšila podpora ekologického hospodaření a především se změnil i způsob dotací. Počet ekofarek vzrostl na 740, což představuje zhruba 6 % z celkové výměry půdního fondu. Touto hodnotou převyšuje průměr EU, který se pohybuje kolem 3,7 %.

Nově vzniklé odvětví ekologického zemědělství spadá pod resort Ministerstva zemědělství již od roku 1988. Ve stejném roce byla obnovena státní podpora ekologickým farmářům. Podpora je zemědělcům poskytována každým rokem prostřednictvím nařízení vlády na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství. Nařízení je v souladu s nařízením Rady 1257/1999 o podporování venkova za pomoci Evropského orientačního a garančního zemědělského fondu (EAGGF). V porovnání s rokem 1998 a 2002 došlo k nárůstu dotací z 48 mil Kč na 210 mil Kč. Finanční podpora je ekofarmářům poskytována po celé období jejich ekologického hospodaření, a je-li v souladu s dodržением podmínek o ekologickém zemědělství, není ničím omezena či pozastavena.

Přijetím nového zákona č.242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství došlo k celkové stabilizaci systému. Tento zákon zcela jasně stanovuje normy ekologického zemědělství, produkci biovýrobků, postup zpracování, dovozní a vývozní požadavky a udává kontrolní postupy v Česku.

Dalším mezníkem ekologického zemědělství v Česku byl 14.3.2000, kdy byla Česká republika zařazena na listinu třetích zemí EU v souladu s čl.11 nařízením Rady 2092/91/EEC pro oblast rostlinné produkce a zpracování rostlinných produktů. V roce 2001 k ní přibyla listina třetích zemí EU pro oblast živočišné produkce v souladu s nařízením Rady 804/99/EEC. Tyto listiny zajistily Česku volný přístup českých bioproduktů na trh v zemích EU. Kontrolní organizace ekologického zemědělství byla ze strany EU uznána jako kontrolní a certifikační orgán pro bioprodukty a biopotraviny vypěstované na našem území.

Současně bylo ekologické zemědělství podpořeno Nařízením vlády č.505/2000Sb, které stanovuje programy podpory mimoprodukčních funkcí zemědělství k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny. Díky státnímu příspěvku se počet ekologicky obhospodařovaných ploch neustále zvyšuje. Převládají podniky v podhorských a horských oblastech s trvalými travními porosty (louky a pastviny) a s chovem masných plemen skotu.¹⁰

¹⁰ Ministerstvo zemědělství, <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=13980&ids=0>

Po vstupu Česka do EU (2004) bylo jedním z hlavních cílů dosáhnout do roku 2006 minimálně 8 % podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělského půdního fondu. Tento cíl však nebyl splněn.

Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 je reakčním dokumentem na aktuální vývoj ekologického zemědělství v Česku. Legislativa, státní podpora a kontrolní systém jsou v Česku zajištěny na dobré úrovni, za nimi však neustále pokulhávací nedostatečná propagace, poradenství, odbyt a trh a to je jedním z důvodů, proč je tento plán, na základě požadavku MZe, zpracován. Dalším cílem Akčního plánu je podpora rozvoje ostatních oblastí ekologického zemědělství.

Mezi hlavní cíle Akčního plánu ČR patří:

1. Zvyšovat pozitivní vliv ekologického zemědělství na přírodu a krajinu
2. Zajistit životaschopnost ekologických farem
3. Zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství v EU
4. Zvyšovat důvěru veřejnosti v ekologické zemědělce
5. Přispět prostřednictvím ekologické produkce k ochraně zájmů spotřebitelů
6. Rozšiřovat trh s biopotravinami
7. Zlepšit odborné poradenství a vzdělávání a zavést výzkum v rámci EZ

Z důvodů rozsahu území s upravenými režimy hospodaření je za reálný cíl považováno dosažení 10 % zemědělské půdy v Česku v systému ekologického hospodaření do roku 2010.¹¹

Za zvýšeným zájmem o ekologické zemědělství stojí především zvýhodněná náhrada ekozemědělců a výrobců biopotravin obecně v novém Programu rozvoje venkova (2007–2013). Další významnou roli hraje zvýšení poptávky po bioproduktech ze strany výrobců, které je patrně zapříčiněno zvýšeným zájmem zahraničních odběratelů. Zlepšení také zaznamenala propagace a marketing biosurovin, především ze strany maloobchodníků, kteří na trhu prosazují privátní značky. V roce 2007 byl také schválen program udržitelné spotřeby a výroby Ekologické zemědělství a biopotraviny. Tento program byl zahájen v letošním roce 2008 a stanovuje řadu opatření na podporu rozvoje ekologického zemědělství a spotřeby biopotravin v Česku.

¹¹ Ústav zemědělských a potravinářských informací – agronavigator, www.agronavigator.cz/ekozem/attachments/AP.pdf

4. Současný rozvoj ekologického zemědělství v Česku

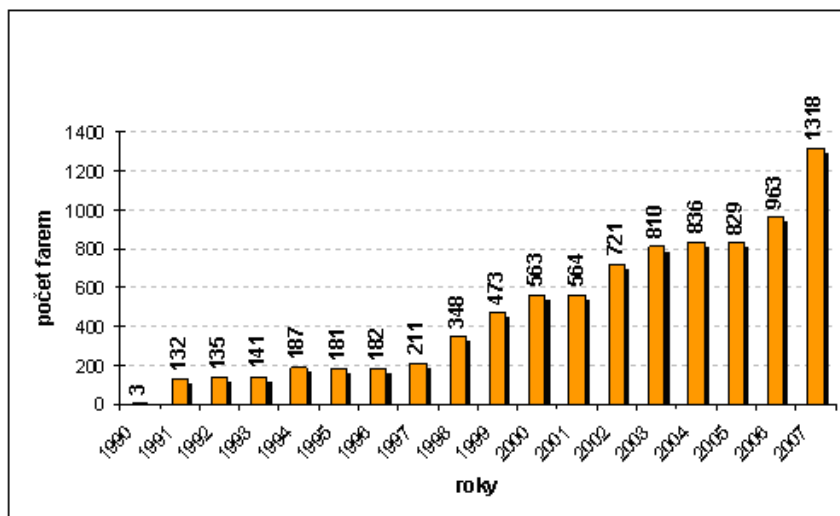
4.1 Současné trendy biofarem v Česku

V roce 2006 bylo evidováno 152 certifikovaných podniků pro výrobu biopotravin. Kromě specializovaných výrobců bio (např. PRO-BIO, Sluneční brána, Country life) přibývají na našem trhu také běžní výrobci a zpracovatelé, které zájem spotřebitelů motivoval pro zavádění novinek v bio kvalitě (např. Olma, Emco). Významný podíl mají také sítě supermarketů např. Interspar a Diskont Plus.

O poznání horší je v Česku podíl přímých zpracovatelů, tedy biofarmářů. Jedním z hlavních důvodů nízkého počtu biofarmářů jsou především vysoké, a bohužel často i nenávratné, investice do výstavby farmy. Biofarmy podléhají přísným hygienickým podmínkám a pro svůj provoz musí splňovat nemalá kritéria (viz zákon ES č. 2092/91). Mnozí farmáři v rámci vidiny zisku z cestovního ruchu pro rozvoj jejich farmy ztroskotali na legislativě a přísných kritériích. Je totiž velmi obtížné zkombinovat biovýrobu s ubytovacími a stravovacími službami.

Jedním z velkých problémů na našem trhu je nedostatek vhodných surovin např. zpracovatel biomléka (OLMA a.s., Polabské mlékárny Poděbrady a.s., Valašské mlékárny a.s.) musí velice často snižovat dodávky výrobků a tím přicházet o část zisku.

Graf 4: Počet farem hospodařících v ekologickém zemědělství, Česko 1990–2007

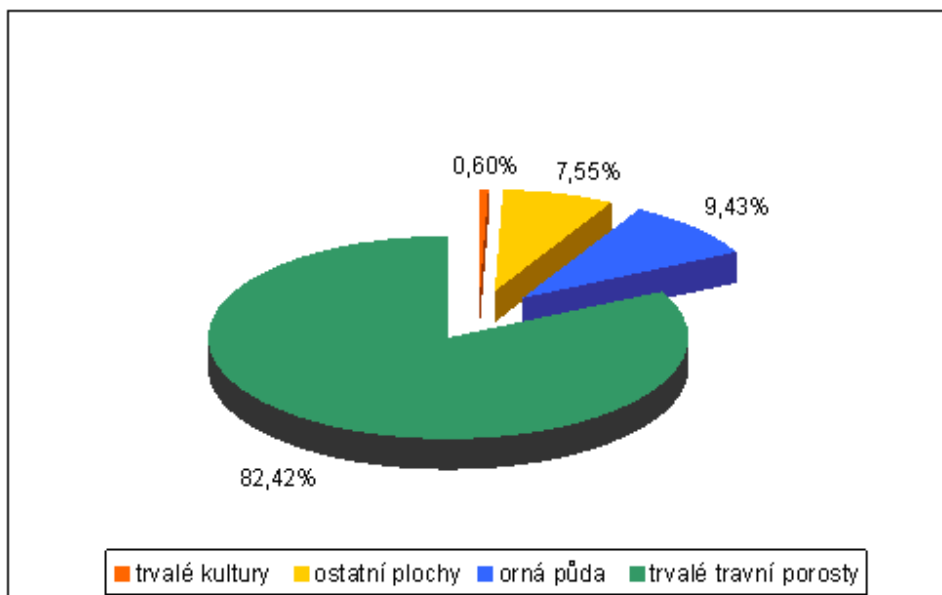

Zdroj: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE 81.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplnene2007-final.doc,

Z grafu je patrné, že se počet ekologicky hospodařících farem během posledních deseti let zvýšil. Lze také předpokládat, že tento rostoucí trend bude pokračovat i dalších letech. Pro srovnání: v Německu se například roce 2006 hospodařilo na 17 557 ekofarmách, v Ugandě na 50 000 kontrolovaných ekologických farmách.

Ekologické zemědělství v roce 2007 dosáhlo v Česku výrazného rozvoje. Největší nárůst byl zaznamenán u vinic. Také počet ekologických zemědělců se v porovnání s ostatními roky zvýšil. Ke konci roku 2007 bylo zaznamenáno 1 249 ekologických farem, což je o 350 více než v roce předchozím. K tomu můžeme dále připočít celkem 223 výrobců biopotravin.¹²

¹²Info portál – mešec, <http://www.mesec.cz/clanky/bio-fair-trade-klasa-vime-za-co-utracime/>

Graf 5: Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství, Česko 2007

Zdroj: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE 81.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplne2007-final.doc,

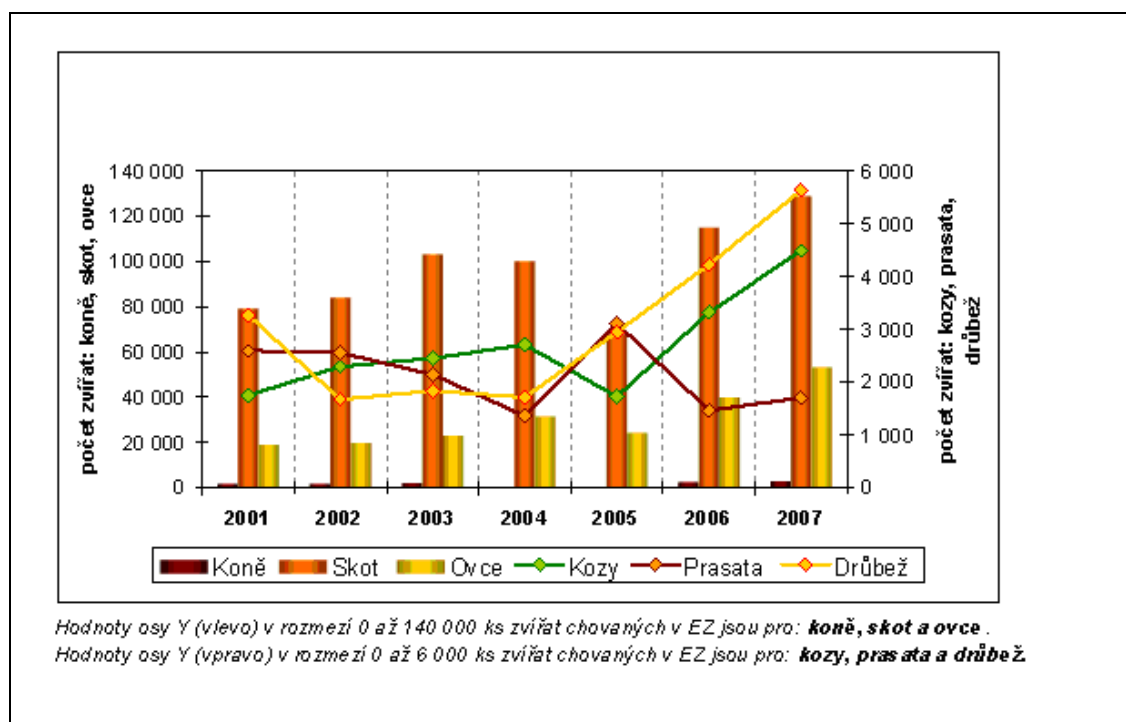
Ministerstvo zemědělství uvádí na svých stránkách, že celková výměra ekologického zemědělského půdního fondu činila 281 535 ha. Tato hodnota odpovídá 6,61 % celkové výměry půdy. Z grafu 5 můžeme vyčíst hodnoty vyjádřené v procentech. Největší plochu u nás zabírají trvalé travní porosty, orná půda, ostatní plochy a trvalé kultury.

4.2 Současné trendy bioprodukce v Česku

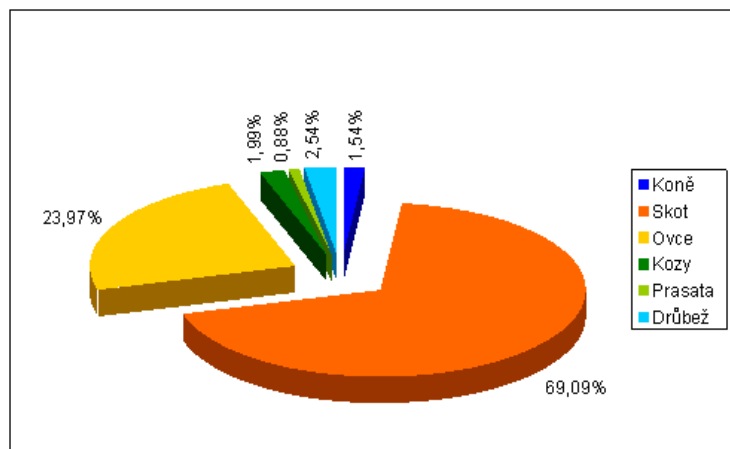
Klasické zemědělství a potravinářská výroba sice také produkuje zdravotně nezávadné potraviny, tedy ve smyslu norem a limitů, ale je tak učiněno na úkor životního prostředí (půdní eroze, znehodnocení vody, trápení zvířat). Celosvětově tvoří biopotraviny výrobky nejrychleji rostoucí segment trhu s potravinami. Největší biotrž na světě je ve Spojených státech. Ačkoliv biopotraviny zaznamenaly v Česku vzestup, stále to neznamená, že jsme o nich dostatečně informováni. Potvrzuje to i nedávný průzkum Společnosti pro výzkum trhu a veřejného mínění GfK (Growth from knowledge), ze kterého vyplývá, že Češi mají stále ještě nedostatečné informace o biozemědělství. Preference biopotravin je podle průzkumu častější v kategoriích mléčných výrobků, pečiva, těstovin a ovocných šťáv. Jako biopotraviny byly vnímány především potraviny neživočišného původu. Pravdou však je, že v kategorii bio se mohou objevit všechny

druhy potravin včetně uzenin, různého druhu masa, ale i piva či vína. Bio nemusí být však označením pouze pro potraviny. Certifikační značkou biokosmetiky je například BDIH udělovaná německou certifikační autoritou. Na trhu se objevuje také biotextil nebo bio čistící prostředky.

Graf 6: Přehled hospodářských zvířat na českých ekologických farmách

Graf 6 znázorňuje přehled hospodářských zvířat na českých biofarmách od roku 2001 do až do loňského roku 2007. Největší nárůst počtu skotu byl zaznamenán v roce 2006 a 2007. Naopak větší propad byl zaznamenán v roce 2005, důvodem může být pokles zájmu spotřebitelů, vlivem rozšíření onemocnění BSE. V letech 2004 a 2005 bohužel nejsou k dispozici data za koně. Pokles chovu prasat v posledních letech je způsoben jiným životním stylem konzumentů.

Graf 7: Počet zvířat chovaných na ekologických farmách v Česku, 2006

Hodnoty osy Y (vpravo) v rozmezí 0 až 6 000 ks zvířat chovaných v EZ jsou pro: **kozy, prasata a drůbež**.

Zdroj: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE 81.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplne2007-final.doc

V roce 2006 bylo na ekologických farmách chováno 115 192 kusů skotu (tj. 69,09 % všech hospodářských zvířat chovaných v EZ v roce 2006), 39 967 kusů ovcí (23,97 %), 3 322 kusů koz (1,99 %). Počet kusů prasat v roce 2006 byl 1 464 (0,88 %), drůbeže 4 229 (2,54 %) a počet chovaných koní 2 536 (1,54 %).¹³

Základním požadavkem pro biosuroviny je především zákaz použití umělých hnojiv a pesticidů. U zvířat se pak jedná o přirozený chov, kde se nepoužívají léky ani intenzifikační prostředky. Zvířata jsou chována ve volné přírodě a s možností dostatečného výběhu. Ekologické farmy navíc nesmějí používat geneticky modifikované organizmy (GMO). Díky těmto zásadám bioprodukty neobsahují případné umělé látky. Rozbory dokazují, že biopotraviny mají oproti jiným potravinám vyšší obsah hořčíku, železa a stopových prvků, což jsou látky, které příznivě působí proti stresu a srdečním poruchám. Biovýrobky také obsahují více aromatických látek, tudíž jsou u spotřebitele lépe hodnoceny. Tyto výrobky jsou trvanlivější. Bioprodukty lze poznat díky oficiálnímu značení BIO, popřípadě dalšími schválenými značkami a nápisy „Produkt ekologického zemědělství“.

¹³ Zdroj: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE 81.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplne2007-final.doc

Obr 1: Oficiální označení pro biovýrobky v Česku

Zdroj: Business info – oficiální portál pro podnikání a export, www.businessinfo.cz/.../1001141/45818/?rtc=2, 2008

Zdroj: Enviport – otevřený portál životního prostředí, www.enviport.cz/ekologicke-zemedelstvi-a-bi.aspx, 2007

Toto označení je dobrou zárukou kvality a zákazníka ubezpečuje o šetrném postupu výroby. Produkty ekologického zemědělství jsou kontrolovány organizací CZ-KEZ či jiným kontrolním úřadem. Evropská unie používá celoevropskou značku pro biopotraviny.

Obr 2: Celoevropská značka pro biopotraviny

Zdroj: Enviport – otevřený portál životního prostředí, www.enviport.cz/ekologicke-zemedelstvi-a-bi.aspx, 2007

Bio zaručuje jistou kvalitu. V určitém smyslu je to investice do zdraví. V prosinci 2006 byly v Bruselu oznámeny výsledky výzkumu zaměřeného na kvalitu biopotravin v porovnání s potravinami vyráběnými konvenčním způsobem. Výzkum prokázal vyšší nutriční hodnotu biopotravin oproti konvenčně vyráběným potravinám. Bio mléko tak třeba obsahovalo o 20 % více antioxidantů než běžně vyráběné mléko. Sdružení obrany spotřebitelů (SOS) však varovalo, že se v ČR objevují výrobky, které jsou jako bio označované neoprávněně. Tedy bez příslušné certifikace. Bioprodukt musí být označen

grafickým znakem bio, nápisem "produkt ekologického zemědělství" a číslem kontrolní organizace. K nebalenému zboží musí být prodávající schopen osvědčení doložit.¹⁴

Obr. 3: Označení bioproduktů v obchodě, 2007

Zdroj: Společensko ekologický časopis sedmá generace, www.sedmagenerace.cz/index.php?art=clanek&id=238. 2008

Stále více odborníků je přesvědčeno, že jsou biovýrobky zdravější a působí blahodárně na naše zdraví. Potvrzuje to i řada výzkumů prováděných v zahraničí. Britská univerzita v Newcastleu provádí nejnovější výzkumy kvality biopotravin. Tato studie systematicky srovnává zemědělské praktiky ve 33 výzkumných centrech Evropy. Průzkumy prokázaly vyšší obsah antioxidantů a dalších pro zdraví důležitých látek. V posledních letech se univerzita snaží přesvědčit britský Úřad pro potravinové standardy (FSA), aby uznal prospěšnost biopotravin. FSA však nepovažuje zjištěné vědecké důkazy za adekvátní a stále nepovažuje bioprodukty za zdravější formu potravin. Studie prokázala:

- Biomléko obsahuje větší množství vitamínu E - antioxidantu, který přispívá ke zdravějšímu oběhovému systému.
- Brambory, kiwi a mrkev v biokvalitě mají vyšší obsah vitamínu C, který posiluje imunitní systém a brání rakovině a srdečním onemocněním.

¹⁴ BVV veletrhy Brno, <http://www.bvv.cz/i2000/Akce/b-salima.nsf/WWWAllPDocsID/MSTY-776CBC?OpenDocument&NAV=1>

- V biosalátu, biošpenátu a biozeli byly objeveny vyšší koncentrace minerálů a antioxidantů.¹⁵

Mléko a mléčné výrobky v podobě bio v sobě uchovávají nejvíce prospěšných látek. Je dokonce prokázáno, že mléko má ze všech biovýrobků zachovanou nejlepší chuť a ve srovnání s obyčejným mlékem obsahuje až o 70% více vitamínů a ochranách antioxidantů. Biomléko neobsahuje žádné zbytky antibiotik či pesticidů, naopak je v něm až třikrát více kyseliny linolové. Navíc je plné přírodních tuků, které příznivě působí na náš zažívací trakt. Společně s ostatními bioprodukty, jsou mléko a mléčné výrobky, přísně kontrolovány. Růst krav nesmí být popoháněn žádnými hormony a po dobu dojení nesmí být ani léčeny žádnými antibiotiky. Dokonce ani jejich potrava musí být rostlinného původu a musí být pěstována v čistém životním prostředí. Studie dokonce prokázala, že děti jejichž matky během těhotenství konzumovaly biopotraviny, mají nižší pravděpodobnost výskytu ekzému. Tuto studii realizovali vědci na Louis Bolk Institutu v Nizozemsku.¹⁶

Dle průzkumu PRO-BIO-LIGA jsou biopotraviny ve srovnání s klasickými potravinami až o několik stovek procent dražší. Cenový rozdíl se pohybuje průměrně mezi 90–100 %. Nejmarkantnější rozdíl byl zaznamenán mezi zeleninou a biozeleninou, kde rozdíl kupní ceny je někde kolem 350-400 % (např. biocibule je až o 440 % dražší). Vyšší cena je způsobena náročnějším způsobem pěstování, ošetřování, ale také vyššími náklady maloobchodu. Mezi bioprodukty se však najdou i lacinější výrobky, například jogurtové bionápoje je možné zakoupit o 16 % levněji než klasické jogurtové nápoje.

4.3 Současné tendence spotřebitelů v Česku

Společnost pro výzkum trhu a veřejného mínění GfK provedla v červenci on-line průzkum mezi 500 lidmi od 12 let výše (reprezentativní vzorek české tzv. internetové populace) na téma nákupu biopotravin a produktů ekologického zemědělství v ČR. Pravidelně podle průzkumu nakupují biopotraviny 4 % respondentů, občas téměř polovina dotázaných (přesně 45 %). O biopotravinách slyšelo, ale zkušenost s nimi zatím nemá, 49 % dotázaných. Naopak nikdy o biopotravinách neslyšela 2 % dotázaných. Více nakupují biopotraviny ženy než muži. Zároveň však podle průzkumu

¹⁵ Gate2Bitech, <http://www.gate2bitech.cz/dle-vyzkumu-jsou-biopotraviny-zdravejsi-a-bezpecnejsi/>

¹⁶ Ústav zemědělských a potravinářských informací - Agrocensus, <http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=24&typ=1&val=70225&ids=0>

mají Češi velmi nejasnou představu o tom, co se pod označením "bioprodukt" skutečně skrývá. 80 % dotázaných si nedokázalo vybavit žádnou konkrétní značku bioproduktů. 12 % zase uvádělo značky, které do této oblasti nepatří.

Biopotraviny lze sehnat hned několika způsoby. Lze je zakoupit buď ve specializovaných obchodech nebo v hypermarketech, či je lze odkoupit přímo od ekofarmáře. Bohužel každé z těchto míst má svá pro i proti. U farmářů se můžeme potýkat především s nízkou nabídkou výrobků, většinou tu chybí nabídka mléčných produktů, masa či vajec. V menších obchodech se biovýrobky objevují spíše náhodou (např. mléko či jogurty OLMA). V hypermarketech zase záleží na příslušném dodavateli, sezóně, ale také na poptávce lidí.¹⁷

Sortiment bioproduktů je v našich obchodech stále ještě spíše omezený, sice můžeme nalézt v těchto obchodech nepřeborné množství obilných výrobků jako např. mouku, pečivo, müsli, dále různé druhy luštěnin, sojových výrobků, cukrovinek, vitamínových doplňků a mléčných produktů. Ale tento sortiment uspokojí jen průměrného spotřebitele. Ti, co to myslí s bioprodukty opravdu vážně, jsou nabídkou zklamáni. V obchodech téměř chybí biosalámy a jiné masné výrobky, takže pokud nejste vegetarián či neudržíte kontakt s nějakým ekofarmářem, máte smůlu.

Obr 4: Bio koutek v obchodě na malém městě Kaplice, 2008

Zdroj: Jednota družstvo spotřebitelů v Kaplici, www.jednotakaplice.cz/bio.html, 2008

¹⁷ STEP – síť ekologických poraden, www.ekoporada.cz/pdf/cz/etickykonzumpotravin.pdf

5. Organizace a hnutí podporující biovýrobky

5.1 Projekt BIO do škol

V současné době je velmi diskutovaný projekt Biopotraviny do škol. Rodiče se stále více zamýšlejí nad jídelníčkem svých dětí, důkazem toho je např. rostoucí počet školek a škol, které zavádějí do školní kuchyně produkty bio. Projekt Biopotraviny do škol nabízí příležitost zdravého vyživování dětí a možnosti novým ekozemědělcům vstoupit na trh. Jedná se o příležitost, jejíž využití může mít dalekosáhlé pozitivní důsledky na zdraví české populace, ekonomický růst venkova a ekologizaci českého zemědělství. Principem pilotního projektu, který donedávna probíhal v Jihomoravském kraji a kraji Vysočina, nebylo jen dopřát dětem zdravější stravu. Její nedílnou součástí se stalo vzdělávání žáků a rodičů.

Dětský jídelníček by měl obsahovat všechny důležité látky, které jsou zdraví a vývoji prospěšné. Téměř všechny tyto důležité látky obsahují právě biovýrobky. Navíc jsou očištěny od chemických látek a neobsahují umělá barviva. Lékaři mohou dětem doporučit zařazení bioproduktů do jídelníčku a to hned z několika důvodů:

- Děti mají mnohem citlivější organizmus než dospělí. A ačkoliv se momentální nepříznivý dopad běžných potravin nemusí nijak projevit, může to ovlivnit jejich zdraví v dospělosti.
- Biopotraviny jsou vhodnou náhradou za potraviny, které obsahují vysoké množství solí, ztužených tuků, cukru a umělých aditiv. Biocukrovinky jsou navíc slazené jen obilnými slady, třtinovým cukrem a medem, a nemají tak špatný vliv na oběhovou soustavu a hladinu cukru v krvi.
- Biopotraviny jsou často vyráběny z celozrnných surovin a obsahují tak hodně vlákniny. Ta je odborníky považována za lék na celou řadu problémů spojených s trávením.
- Bioprodukty obsahují celou řadu vitamínů, minerálů a stopových prvků, není tedy třeba kupovat drahé doplňky stravy a vitaminy v lékárnách.
- Výzkumy potvrzují, že biopotraviny obsahují větší množství esenciálních mastných kyselin, jako např. omega-3, které hrají důležitou roli v mozku.

Brzdou rozšíření tohoto projektu jsou však vysoké náklady na přípravu obědů. Cena jídel by se v průměru zvýšila o 10%. Největší překážkou pro zajištění většího podílu biopotravin je jejich vysoká nákupní cena a také nedostatek informací o nabídce.

5.2 Biokluby

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, poptávka po bioproduktech neustále stoupá. Bohužel obchodní řetězce stále ještě nabízejí malý sortiment značky bio. Tyto produkty pak většinou pocházejí z dovozu, tedy od zahraničních bioproducentů (více jak polovina nabízeného sortimentu pochází od zahraničních farmářů), jejich cena se tedy odvíjí od jejich původu. Vysoká cena má samozřejmě za následek nižší počet kupujících. Mnohým českým biozemědělci tedy uniká možnost proniknout na trh nebo dostatečná konkurenceschopnost. Nákup biopotravin však lze ještě uskutečnit však ještě jedním způsobem, oproti běžným obchodním řetězcům nebo zdravou výživou, touto alternativou jsou tzv. biokluby. Biokluby jsou zakládány lidmi, kteří chtějí připravovat z bioproduktů všechno jídlo, které přes den zkonsumují. Bioklub pak funguje na základě jakési dohody, kdy „biozaložení“ přátelé odebírají biovýrobky od konkrétních zemědělců. Cílem je nejen snížit cenu bio, ale i snaha zajistit si přísun čerstvých potravin (např. ovoce, zelenina, mléčné výrobky, vejce), který v některých obchodních řetězcích není ještě stále zajištěn. Dovážené bioprodukty musejí také splňovat spoustu přísných hygienických kritérií a mají nadstandardní kvalitu, to v případě bioklubů odpadá, neboť se nejedná o ziskovou společnost. Navíc někteří konzumenti uvítají příležitost seznámit se osobně s malými ekofarmáři, které podporují.¹⁸

Obr. 5: Bioklub v Chrudimi, 2008

Zdroj: Chrudimka.cz – nezávislý oběžník z Chrudimi a okolí,
<http://www.chrudimka.cz/servery/index.php?page=clanky&kategorie=1220000>, 4.5.2008

¹⁸ Magazín hnutí Duha č.4, ročník 6, <http://www.hnutiduha.cz/index.php?cat=publikace&art=ctrnactidenik>

6. Analýza SWOT

Informace, které jsem během psaní bakalářské práce nasbírala, jsem chtěla nějakým způsobem shrnout a utřídit. Nejvhodnější způsob, jak poukázat na výhody či nevýhody ekologického zemědělství, je vytvořit SWOT analýzu. V analýze se poukazuje na klady (silné stránky), zápory (slabé stránky), možnosti (příležitosti) a na rizika (hrozby) související s ekologickým způsobem hospodaření. Při zpracování analýzy SWOT jsem čerpala z již napsaného textu, přitom jsem nahlížela na SWOT analýzu vytvořenou v Akčním plánu z roku 2004.

S - Silné stránky	W - Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • Fungující systém kontroly (KEZ o.p.s.) • Legislativní rámec (zákon o ekologickém zemědělství) • Zavedení podpory ekologického zemědělství jako platby na plochu • Zvýšení kvality biovýrobků • Angažované skupiny (spolky) • Děti matek konzumující v těhotenství biopotraviny jsou méně často postiženy výskytem ekzému • Výrobky obsahují více vitamínů a antioxidantů (zdravější stravování) • Ochrana životního prostředí (šetrné zacházení s půdou bez chemických postřiků) • Nesrovnatelně lepší chuť biovýrobků • Podpora místní ekonomiky (podpora maloobchodníkům) • Vzhled krajiny a okolí (nevzhledné lány polí) • Menší znečištění vzduchu (šetrnější k životnímu prostředí) • Důvěryhodnost (lepší kontakt s ekofarmářem než při nákupu v supermarketu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nejednotný postup, špatná organizovanost (špatná koordinace při prosazování společného zájmu v ekologickém zemědělství) • Nedostačující komunikace (neschopnost delší spolupráce) • Neodborné poradenství • Nesrozumitelnost vyhlášek (přílišná odbornost textu) • Nevyužití potenciálu trhu • České ekologické zemědělství teprve na počátku dlouhého vývoje • Není zajištěno místo odbytu, nestabilní místo odbytu • Malá spolupráce s důležitými zahraničními organizacemi • Zadluženost zemědělců (nákladné zakládání a udržování biofarem, společně s nízkým výnosem z prodeje) • Koncentrace ekologického zemědělství v horských oblastech (nehodné pro některé plodiny) • Individuální nákupy spotřebitelů neovlivní životní prostředí (stav životního prostředí závisí i na chování ostatních subjektů, které ekologické zemědělství ovlivnit nemůže) • Nedostatek finančních prostředků spotřebitelů pro dražší potraviny • Větší námaha při obstarávání potravin • Nedostatečná propagace ekologického zemědělství • Nedostačující informace o výhodách ekologického zemědělství • Absence reklamy podporující ekologické zemědělství
O - Příležitosti	T - Hrozby (rizika)
<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce se státy EU (šíření inovací) • Obhajoba Akčního plánu před Evropskou komisí • Spolupráce s médii, větší propagace ekologického hospodaření • Regionální speciality (tradiční kultura) • Stabilita politické situace v Česku a v Evropě • Zájem veřejnosti • Nové možnosti v získání finančních podpor • Otvírání biorestaurací • Společného trhu EU • Motivací pro biododavatele může být bonifikace půdy • BIO jako moderní životní styl 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedodržení norem potřebných pro označení BIO • Nedořešené vlastnické vztahy půdy • Ztráta finančních podpor • Nízká stabilita ekonomického prostředí • Negativní přírodní a klimatické jevy • Stále nízké ekologické povědomí populace • Jednotvárnost (přílišný resortismus) • Nárůst cen biovýrobků • Krach některých biofarem • Pokles nárůstu ekologických farem

Při zpracování analýzy SWOT jsem narazila na větší počet slabých stránek, které převažují nad stránkami silnými. V Česku zřejmě nikdy nebude dosaženo takového úspěchu jako např. v Rakousku nebo v jiných zemích EU. Neúspěch nebo spíše řečeno menší úspěch je způsoben především nízkým povědomím společnosti o výhodách ekologického zemědělství. Dalším důvodem může být i to, že se u nás jedná o poměrně mladé odvětví. Nové metody se tudíž ještě nestačily naplno rozšířit. I přesto si myslím, že ekologické zemědělství má v Česku budoucnost.

7. Závěr

Svou práci jsem zaměřila na trendy ekologického zemědělství v Česku. Zaměřila jsem se podrobněji i na bioprodukty a „bio“spotřebitelské chování. Zdrojem pro mou práci mi byla odborná literatura, webové stránky zaměřující se na ekologické zemědělství a bioprodukty, diplomové práce studentů a jednotlivé články zaměřující se na produkty BIO.

Na počátku svého psaní jsem si vytyčila několik tématických okruhů na které jsem se chtěla ve své práci zaměřit. Jednou z výše položených otázek bylo: Jaké jsou hlavní důvody konzumace bioproduktů? Odpověď na tuto otázku jsem se rozhodla hledat na webových stránkách ekologických organizací. Po nastudování velkého množství informací, jsem došla k několika jasným závěrům. Nejčastější důvody pro konzumaci biopotravin jsou zdraví, lepší chuť a životní prostředí.

Zdraví je nejčastějším důvodem, proč si člověk koupí produkt s označením BIO. Existuje totiž celá řada důkazů, že biopotraviny mají vyšší nutriční hodnotu, jsou bohatší na vitamíny, antioxidanty a jiné zdraví prospěšné látky. Nejbohatší na vitamíny je bio ovoce a bio zelenina, oproti běžnému ovoci a zelenině totiž obsahuje dvojnásobný počet vitamínů. Navíc pokud podpoříte místního ekofarmáře, budete mít jistotu, že se jedná o čerstvý produkt.

Chuť je jeden z dalších nejčastějších důvodů, proč nakoupit výrobek BIO. Každý si pochutnává na něčem jiném. I přes naše subjektivní pocity si můžeme být jisti, že rozdíl mezi bio a nebio jídlem poznáme. Největší chuťový rozdíl je znám u ovoce, zeleniny a masa s označením BIO. Na našem trhu se dokonce začaly objevovat specializované kuchařky, které vaří jen z produktů ekologického zemědělství.

Dalším aspektem ekologického zemědělství je ochrana životního prostředí. Ekologické zemědělství je velmi pokrokový způsob hospodaření s kladným vztahem ke zvířatům, půdě, rostlinám a přírodě bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů a umělých látek. Ochrana životního prostředí je zajištěna omezením, popř. úplným vyloučením, znečišťujících látek, které znečišťují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce. Ekologické zemědělství také dbá na vnější životní projevy a na pohodu chovaných hospodářských zvířat. Navíc je zdrojem vysoce kvalitních potravin, čistšího životního prostředí, vyváženější a krásnější krajiny.

Jinými důvody konzumace biovýrobků může být rozmanitost, kterou zajistí množství drobných biozemědělců. Různorodost místní úrody pomáhá odpoutat se od závislosti na agrochemikáliích.

Pro někoho může být důležitým aspektem ekologického zemědělství znalost místního podnikatele. Farmáře se můžeme zeptat na jeho pracovní postupy a také pocít, že se znáte s člověkem jehož produkty tvoří váš jídelníček, je velmi příjemný. Navíc když nakupujete na ekofarmě, podporujete tak místní ekonomiku. Ekologické statky mnohdy zaměstnávají víc osob, na rozdíl od jiných průmyslových podniků, které ke své výrobě využijí víc stroje.¹⁹

Druhou položenou otázkou na počátku práce je finanční dostupnost biovýrobků. Je pravdou, že výrobky s označením BIO bývají dražší. Existuje však řada možností jak při nákupu biovýrobků ušetřit. Jednou z možností je vyrazit na nákupy do větších obchodních řetězců. Oproti malým specializovaným obchůdkům je zde cena nižší. Počet registrovaných producentů biopotravin v Česku neustále stoupá. Na konci roku 2006 ministerstvo zemědělství registrovalo 152 producentů biopotravin, v červnu 2008 jejich počet vzrostl na 375. I přes neustále se zvyšující počet bioproducentů se na českém trhu objevují více výrobky zahraniční. Dle údajů MZe by se měl podíl dovezených biopotravin snižovat. Více jak 60 % dovezených bioproduktů je odůvodněno především malou produkcí (nedostačující kapacitou), která by pokryla poptávku. Otázkou však zůstává zda dát přednost kvantitě nebo kvalitě výrobků.

Výdaje za výrobky s označením BIO činily za rok 2007 dosahovaly celkem 1,29 mld Kč. Biovýrobky dnes pravidelně kupuje téměř 5 % Čechů (v roce 2005 jen 3 %). Průměrně každý Čech utratil za biopotravinu 126 Kč. Obrat trhu s biopotravinami by se podle údajů z ročenky agentury Green marketing měl do tří let zvýšit pětinašobně a v roce 2010 za ně Češi podle odhadů utratí 6,5 miliardy korun. Spotřeba biopotravin v Česku bude tedy nadále stoupat. Otázkou zůstává do jaké míry bude mít tento trend vzrůstající charakter. Je na to naše společnost opravdu připravena? Pokryje náš trh poptávku po výrobcích BIO? Lze opravdu všechny výrobky nahradit kvalitou BIO?

¹⁹ Magazín hnutí Duha č.4, ročník6, <http://www.hnutiduha.cz/index.php?cat=publikace&art=ctrnactidenik>

K nejoblíbenějším výrobkům patří v Česku mléčné biovýrobky, které si podle průzkumu společnosti The Nielsen Company koupí 68 % z těch spotřebitelů, kteří tyto produkty nakupují. Po mléčných výrobcích následuje ovoce a zelenina (23 %), ovocné nápoje a džusy (22 %), maso (18 %), drůbež a vejce (13 %), dětské jídlo (8 %) a biočaj a biokáva (7 %).²⁰

Otázkou finančních dotací jsem se ve své práci zabývala jen okrajově. Na podrobnější zpracování jsem bohužel neměla dostatečný prostor, proto bych se touto otázkou chtěla zabývat někdy v budoucích pracích, mohly by být dobrým námětem pro zpracování diplomové práce.

Změnou ekologického zemědělství v Česku po vstupu do EU se zabývám částečně ve třetí a čtvrté kapitole. Výsledkem srovnání před a po vstupu Česka do EU může být např. graf 3 v kapitole Ekologické zemědělství v Česku či graf 6 z kapitoly Současné trendy bioproduktů v Česku.

V budoucnu bych se tématikou ekologického zemědělství chtěla zabývat podrobněji. Ráda bych navázala na tuto bakalářskou práci a podrobněji se zabývala otázkou kvality BIO, které bych obohatila o dotazníkové šetření..

²⁰ Zdroj: Česká inspekce životního prostředí,
[http://www.cizp.cz/\(i31erw2baq5isjeqbzasilrf\)/default.aspx?id=1189&ido=365&sh=-942595080](http://www.cizp.cz/(i31erw2baq5isjeqbzasilrf)/default.aspx?id=1189&ido=365&sh=-942595080)

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FOSTER, C., LAMPKIN, F.(2000): *Organic and in – conversion land area, holdings, livestock and crop production in Europe Task.2.1.: Technical Deliverable: RISC Final Report 1, Organic centre Wales, www.organic.aber.ac.uk*

HAJKOVÁ, H. (2005): *Ekologické zemědělství v České republice*, Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd. IES UK, Praha, s.72

HOWARD, A. (1940): *Agricultural Testament*.

www.soilandhealth.org/01aglibary/010105howard/030104howardtoc.html

HRADIL, R. (2000): *Co je biologicko-dynamické zemědělství*. Valeriana č. 2, s. 2 – 17

KLASA, J. (2007): *Bio, Fair trade*. Info portál Měsíc 18.9.2007

<http://www.mesec.cz/clanky/bio-fair-trade-klasa-vime-za-co-utracime/>

MAŠKOVÁ, M. (2002): *Ekologické zemědělství v Česku: podmíněnosti vývoje a současná praxe*. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, s.101.

MOUDRÝ, J. (1995): *Biopotraviny*. IVV MZe ČR, 37s

MOUDRÝ, J. (1997a): *Biopotraviny*. In: Moudrý a kol., *České biopotraviny*. Praha, FOA, MZe ČR, s.23–48.

MOUDRÝ, J. (1997b): *Pěstování alternativních plodin (učební texty)*. České Budějovice 51s.

MOUDRÝ, J., STRAŠIL, Z. (1999): *Biopotraviny*. IVV MZe ČR, 37s

De SERDIO, E. (2001): *Biodynamism, New development or return to the past?*
www.reservaycata.com/ingles/press251.htm

WILDFEUER, S. (1995): „What is biodynamice“ Based on „An Introduction to biodynamic agriculture“ by Sherry Wildfeufer, Stella Natura

ZAGATA, L. (2007): . *Ekologické zemědělství očima farmářů*. Diplomová práce. Institut sociologických studií UK, Praha, s. 59

Internetové zdroje

BUSINESS INFO (2007): *Logo ekologického zemědělství*. www.businessinfo.cz/.../1001141/45818/?rtc=2, (2008)

ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2008): *Průzkum: některé biopotraviny jsou dražší o stovky procent*.

[http://www.cizp.cz/\(i3lerw2baq5isjeqbzasilrf\)/default.aspx?id=1189&ido=365&sh=-942595080](http://www.cizp.cz/(i3lerw2baq5isjeqbzasilrf)/default.aspx?id=1189&ido=365&sh=-942595080) (7.7.2008)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2003) : *Strukturální výsledky za zemědělství ČR v roce 2003*, <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/2126-04> (18.6.2004)

ENVIPOINT (2007): *Logo ekologického zemědělství*. www.enviport.cz/ekologicke-zemedelstvi-a-bi.aspx

EUROSTAT (2007): *Organic farming*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>

GATE2BEITECH VŠE O ČESKÝCH BIOTECHNOLOGIÍCH (2007): *Dle výzkumu jsou biopotraviny zdravější a bezpečnější* <http://www.gate2biotech.cz/dle-vyzkumu-jsou-biopotraviny-zdravejsi-a-bezpecnejsi/> (15.11.2007)

HNUTÍ DUHA: *Hledá se česká buхта*. Magazín hnutí duha, č.4, s. 4–6.
<http://www.hnutiduha.cz/index.php?cat=publikace&art=ctrnactidenik>

KONTROLA EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ (2000): *Podmínky registrace farem*.
<http://www.kez.cz/main.php?pageid=229> (2008)

KONTROLA EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ (2006): *Pravidla bio-produkce*.
http://www.kez.cz/1/zakladni/uplne_zneni_s_kom_vyhlaska_konecne_zneni_.pdf
(2008)

MENDELOVA LESNICKÁ A ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V BRNĚ (2006):
Ekologické zemědělství seminární práce.
old.mendelu.cz/~opr/kestazeni/ez_pef/cviceni2.pdf (2006).

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2003): *Vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990*. <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=13980&ids=0> (22.7.2003)

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2003): *Zelená zpráva pro rok 2003*.
www.mze.cz/attachments/zelena_zprava_za_rok_2003.pdf (20.8.2008)

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2004): *Akční plán z roku 2004*

PRO-BIO : *Svazek ekologických zemědělců ČR*, <http://www.pro-bio.cz> (2008)

SACHROVÁ, V.(2006): *Seminární práce Podpora výroby a spotřeby ve Zlínském kraji*,
st.vse.cz/~XSACV02/seminarka.doc (2006)

SÍŤ EKOLOGICKÝCH PORADEN – STEP (2003): *Spotřeba potravin v souvislostech*.
<http://www.ekopradna.cz/pdf/cz/etickykonzumpotravin.pdf> (2004).

SÍŤ EKOLOGICKÝCH PORADEN (2006): *Etický konzum potravin*.
www.ekopradna.cz/pdf/cz/etickykonzumpotravin.pdf (2008)

SÍŤ VZDĚLÁVACÍCH A PORADENSKÝCH STŘEDISEK ZDRAVÁ KRAJINA
(2007):

Jak se stát ekologickým zemědělcem. <http://www.zdravakrajina.cz/poradna.shtml?x=524>
(2.7.2007).

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ (2004): *Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010.*
www.agronavigator.cz/ekozem/attachments/AP.pdf (14.3.2007)
(17.8.2004)

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ (2007): *Mléčné biovýrobky snižují riziko dětských ekzémů.*
<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=24&typ=1&val=70225&ids=0>
(12.2.2008)

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ (2004): *Zákon č.242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství.*
<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=26&typ=1&val=16773&ids=0>

VÝZKUMNÝ ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY (2007): *Statistická šetření na ekologických farmách v ČR za období let 2006 a 2007*
[200781.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplnene2007-final.doc](http://www.vuzm.cz/2007/200781.0.228.70/attachments/TU_EZ_doplnene2007-final.doc)

ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA JIHOČESKÉ UNIVERZITY (2006): *Historie ekologického zemědělství.* home.zf.jcu.cz/~kpicha/zbn/zbn/kapitola8g.doc (3.9.2006)